

Investigating Primary School Students' Perceptions about Democracy through Their Drawings¹

Ebru Uzunkol², Harika Şükriye Toğrulca³

² Sakarya University, Faculty of Education, Department of Primary School Teacher Education

³ Sakarya University, Institute of Educational Sciences

ABSTRACT

Main purpose of this study is determining the democracy perspectives of children via their own drawings. For this aim, 213 students (53,9 % girls, 46,0 % boys) who attend school in Sakarya, Hendek were included to study. Research data contains the drawing of children about democracy. As a data gathering tool, a form which has different parts to draw the pictures and to explain them. Content analysis was used to analyze data. In conclusion of data analysis, it is understood that students see the democracy as the right to elect and be elected (54.39 %). Apart from this, it is revealed that perspective of students was listed as justice, freedom, national values, game, responsibility, peace/nature and other themes respectively. When it comes to distribution of the themes depends on the gender, while both boys and girls drew the similar number of pictures on the themes of the right to elected and be elected, justice, national values and games, girls drew more pictures than boys on the themes of freedom and responsibility. If the distribution of the themes on different class levels is analyzed, 3rd grade students drew more pictures than any other graders on the theme of the right to elect and be elected and freedom.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: 20.04.2019

Received in revised form: 26.04.2019

Accepted: 06.05.2019

Available online: 07.05.2019

Article Type: Standard Paper

Keywords: primary school, democracy, perspective of democracy

© 2019 JIETP All rights reserved

Extended Summary

According to Dewey (1916), democracy is more than a governance form. Firstly, democracy is an experience of communication and living together (Dewey, 1916: 93). In this study, it is aimed that to reveal the perspective of the kids to democracy who will create the society in the future. In this context, main purpose of this study is determining the democracy perspectives of children via their own drawings. Main aspects of the study are; how the views of pupils change in the different class levels and how their impressions of democracy are formed related to their gender. It is believed that, this study can be a source for future Life Studies curriculum and Citizenship Education programs, may be used for the preparation of classroom activities and teacher trainings. When the studies which were conducted with the primary school students are observed, it is thought that this study may be valuable because of the lack of researches on the field.

In this research, one of the qualitative research patterns - fenomenology pattern has been used. Study group of this research includes 115 (53,9 %) girls and 98 (46,0 %) boys from 2 primary schools in Sakarya, Hendek who were chosen by stratified sampling method. 57 of these students (26,7 %) 2nd grade, 86 of

¹ Bu çalışma 16. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Corresponding author's address: Sakarya University, Faculty of Education, Department of Primary School Teacher Education
Telephone: 0264 2953573
e-mail: ebrud@sakarya.edu.tr

them (40,3 %) 3rd grade, 70 of the rest (32,8 %) are 4th grade students. Research data was collected thorough the drawings of the children. In order to gather data, a form which has 2 parts was given to the students. In the first part of the form, there are necessary instruction, information of class level and gender. In the second part, there are necessary instruction, some space for drawings and some space for them to write about their drawings. Content analysis is used to analyze the data.

Goal of this research is to reveal the perspective of the children to democracy via their own drawings. According to the themes which are created by gathering of the codes from children's drawings, it is understood that students see the democracy as the right to elect and be elected (55.39 %). Apart from this, it is found that the perceptions of the students are justice (11,73 %), freedom (9,38%), national value (7,51 %), game (5,63 %), peace /nature (4,69 %) respectively, responsibility (3,75). Also, 1,87 % of their perspective is the part of others which is not relevant with the other concepts.

When Sadık and Sarı's study (2012) is observed, it is determined that students used election concept relatively fewer under the theme of pluralism. It is believed that the reason of high rate of the right to elect and be elected is the contemporary election atmosphere of the country. Furthermore, in the vast majority of our school's elections are generally studied in practice. According to the study of Kuş and Çetin (2012) which was conducted with middle school students to determine their democratic country perspectives, it is figured out half of the children believe that Turkey is the most democratic country because, in Turkey people have the right to elect and be elected and there are elections in the Turkey.

This situation may be interpreted that there are similarities between students' perspectives. When it comes to distribution of the themes depends on the gender, both boys and girls drew equal number of pictures on justice, right to elect and be elected, national values and games themes. Also, when freedom theme and its perspectives are analyzed girl students drew almost doubled number of pictures than boys. In addition to this, boys did not draw any pictures on responsibility theme. If the distribution of the themes on different class levels, equal number of data is found for game, peaceful environment and responsibility on each level. Pictures on the theme of right to elect and be elected is drawn by 3rd grade students (25,8 %). It is detected that 2nd grade students did not draw any pictures on the theme of justice. On the theme of freedom 3rd grade students (5,6 %) drew pictures more than any other class levels. It is understood that on the theme of national values while 2nd grade students (5,6 %) drew the highest number of pictures, 4th grade students did no draw just one pictures. Apart from the themes of justice and national values, significant difference between students' class levels could not be determined.

İlkokul Öğrencilerinin Demokrasi Algılarının Çizdikleri Resimler Aracılığı ile İncelenmesi

Ebru Uzunkol², Harika Şükriye Toğrulca³

²Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Sınıf Eğitimi ABD

³Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, ilkokul öğrencilerinin demokrasi algılarının çizdikleri resimler aracılığı ile belirlenmesidir. Bu amaçla çalışmaya Sakarya İli Hendek İlçesinde öğrenim görmekte olan 213 (%53,9'u kız, 46,0'ı erkek) öğrenci dahil edilmiştir. Araştırma verilerini öğrencilerin demokrasi ile ilgili çizmiş oldukları resimler oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak öğrencilerin resim çizecekleri ve resimlerini açıklayacakları alanlardan oluşan bir form kullanılmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Veri analizi sonucunda çalışmaya katılan öğrencilerin demokrasiyi en çok seçme ve seçilme hakkı (54,39) olarak algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bunun dışında öğrencilerin algılarının sırasıyla; adalet, özgürlük, milli değerler, oyun, sorumluluk, huzur/doğa ve diğer temalarına yönelik olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Temaların cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde ise, kızların ve erkeklerin seçme ve seçilme hakkı, adalet, milli değerler ve oyun temalarına ilişkin benzer sayıda resim çizdikleri, ancak özgürlük ve sorumluluk temalarına ilişkin kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla sayıda resim çizdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf düzeylerine göre temaların dağılımı incelendiğinde ise seçme ve seçilme hakkı ve özgürlük temalarına yönelik en çok 3. Sınıfların çizim yaptığı sonucuna ulaşılmıştır.

MAKALE BİLGİ

Makale Tarihiçesi:

Alındı: 20.04.2019

Düzeltilmiş hali alındı: 26.04.2019

Kabul edildi:06.05.2019

Çevrimiçi yayımlandı: 07.05.2019

Makale Türü: Standart Makale

Anahtar Kelimeler: ilkokul, demokrasi, demokrasi algısı.

© 2019 JIETP Tüm hakları saklıdır

1. Giriş

Demokrasi, tarih boyunca, farklı kültürlerde farklı anlamlar ifade etmiş ve farklı şekillerde tanımlanmıştır. Dewey'e (1916) göre ise demokrasi bir hükümet biçiminden daha fazlasıdır. Demokrasi öncelikle bir birlikte yaşama ve iletişim deneyimidir (Dewey, 1916: 93).

21. yy. da eğitim değişen ve dönüşen durum ve paradigmaları da hesaba katan, otoriteleşmiş düşünceleri izlemekle yetinmeyen, kendi ihtiyaçlarını belirleyip kendi kurallarını oluşturan bir yapıda olacaktır (Çağlar, 2001; 86). Elbette söz konusu değişim ve dönüşüm içinde toplumlarda değişmeyen en değerli şeyin ise demokrasinin gelecek kuşaklara kazandırılması gereken bir ihtiyaç olduğu söylenebilir. Çünkü demokratik yaşam kendiliğinden var olabilecek doğal bir durum değildir. Demokratik yaşam tıpkı gökdelenler, okul bahçeleri ya da yeni fikirler gibi bir yapıdır; sosyal bir yapı. Dolayısıyla kurucuları, koruyucuları, aktarıcıları ve değişim ajanları olmadan, yani demokratik vatandaşlar olmadan bu yapının ayakta durmasına imkân yoktur (Parker, 2003). Bireylerin demokratik bir tutum sergilemesi, özellikle çocukluk dönemlerinde öğrendikleri teorik ve pratik bilgiye doğrudan bağlantılıdır. Çocukların okul ve çevrelerinden alacakları demokrasiye dair her türlü bilgi ve deneyim ileride onların toplumsal yaşam tarzlarını şekillendirecektir (Karpas, 2017). Bu sebeple genelde eğitim özelde ise vatandaşlık eğitimi demokrasinin bir yaşam biçimi olarak sağlam temellere oturması ve güçlenmesi bakımından oldukça önemlidir (Bilge,2011) .

Eğitimin bireysel özelliklerini tanıyarak topluma adapte olabilen ve topluma ve dünyaya aktif bir şekilde katkıda bulunabilen, kültüre dinamik öğeler katabilen bireyler yetiştirme gibi amaçları göstermektedir ki eğitimin en temel odak noktası demokratik bir toplum için demokratik vatandaşlar yetiştirebilmektir (Elkatmış, 2013; Sarı ve Sadık, 2011). Eğitim demokrasi açısından son derece belirleyici bir rol oynamaktadır çünkü eğitim çevresindeki değişim ve gelişmelerden en çok etkilenen, bununla birlikte çevresini en çok etkileyen toplumsal kurumdur (Yağcı, 1998:1). Yani demokrasi ve eğitim arasındaki

ilişki tek yönlü bir ilişki değildir (Fidan, 1998). Gerçekten demokratik bir biçimde planlanan ve uygulanan bir eğitim süreci demokrasinin gelişimine katkıda bulunurken demokrasideki söz konusu gelişim eğitim kalitesinin artmasına katkıda bulunacaktır (Şişman, 2016). Dolayısıyla yerleşik demokrasilerde eğitimin en önemli amaçlarından birisi öğrencilerin demokratik süreçlere ve uygulamalara karşı sürekli ilgi duymalarını ve deneyimlemelerini sağlamaktır (Biesta, 2011). Benzer olarak Yeşil de (2004) eğitimin demokrasi açısından amacının demokrasiye ilişkin kavramların yalnızca ders olarak okutulması ya da hukuki temelini ele alınması değil demokrasinin benimsenme ve yaşanma oranının yükseltilmesi olduğuna odaklanılması gerektiğini belirtmektedir. Demokrasi ile ilgili kazanımlar elbette eğitimin her kademesinde formal veya informal olarak yer almakla birlikte en fazla öne çıktığı alanın vatandaşlık eğitimi olduğu söylenebilir. Vatandaşlık eğitimi bireylere, toplumu oluşturan unsurlar konusunda bilgilendirmek, gerekli becerileri kazandırmak gibi süreçleri kapsar. Bireyi sorunlar karşısında kendi özgün fikir ve iradesini ortaya koyabilen, başkalarının fikir ve iradesine saygı gösteren, toplumsal konularda duyarlı olan vatandaşlar yetiştirmeyi amaç edinir (Kondu ve Sakar, 2013). Ancak vatandaşlık eğitiminin söz konusu amaçlara ulaşabilmesi demokrasinin ne derece uygulandığı ile oldukça yakından ilişkilidir. Çünkü öğrencilerin vatandaşlık eğitimi ile öğrendikleri, çocukların günlük yaşamlarında karşılaştıkları ve deneyimledikleri demokratik yaşantılar aracılığı ile dengelenir (Biesta, 2011). Bu sebeple demokrasi eğitiminin sadece bir derse indirgenmeyip sınıf içi aktivitelerin ve sınıf kültürü oluşturma aşamasının da bir ögesi olması gerekir. Özellikle sınıf kuralları belirleme, sınıfta pozitif disiplin kuralları uygulama ve okul meclisleri kurarak öğrencileri karar alma sürecine dâhil etmenin temel unsurlar olduğu söylenebilir. Demokratik bir eğitimin asıl amacı; demokrasinin temellerini teorik olarak kavramış ve pratik olarak deneyimlemiş, hayata bakışında sorgulayıcı, kendi kararlarını alma iradesine sahip bireyler yetiştirmektir. Bu niteliklerin gelişebilmesi için de öncelikle fırsat eşitliği sağlanmış bir eğitim ortamında bireylerin, temel değerlerin vurgulandığı, çocuklar arasında oluşması beklenen etkileşim ortamının sağlanması gereklidir (Hotaman, 2010). Okutan (2010) demokrasi eğitimi ile ilgili en önemli sıkıntılardan birinin herhangi bir uygulama çalışmasına zaman kaygısı gibi çeşitli nedenlerle çok fazla yer verilmemesi olduğunu belirtmektedir.

Demokrasinin bir yaşam biçimi olarak ele alındığı gerçeği bize demokrasiye gelecek kuşaklara aktarmanın tek yolunun okul olmadığını göstermektedir. Çünkü bu süreç temelde ailede başlamalı ve sürdürülmelidir (Maboçoğlu, 1999). Ailede başlayan eğitimin bir pekiştiricisi ve yapılandırıcısı olan okul ise bireyin hayatını anlamlandırma ve yeni şeyler öğrenip bunları formüle etme sürecinde en önemli yardımcıdır. Bu bakımdan okul demokratik yaşamı düzenleyici bir takım değerleri edinme ve bunları davranışlara yansıtma sürecinde son derece büyük bir rol üstlenmektedir. Okul ve demokrasi arasındaki ilişkinin formal boyutu ele alındığında, okulun demokrasiye ilişkin kazanımları bir takım dersler ve aracılığıyla desteklediği görülmektedir. İlkokul düzeyinde bu dersler ele alındığında demokrasiye ilişkin kazanımların en çok ilk 3 sınıfta en çok Hayat bilgisi, 4. Sınıfta ise sosyal bilgiler ve İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi derslerinde yer aldığı görülmektedir. Elbette yalnızca “demokrasi eğitimi” başlığının derslerde ya da kitaplarda yer alması veya demokrasi eğitimi içerikli derslerin programlara yerleştirilmesi demokratik tutum, değer ve davranışların kazanılmasında yeterli olmamaktadır (Kuş, Sönmez ve Karatekin, 2011). Bunun için okulların demokratik kurumlar olarak işleyişini sürdürmesi gerekmektedir. Çünkü demokrasi eğitimi ancak demokratik bir eğitimle anlam kazanmaktadır (Dworkin, Saha ve Hill, 2003; Karakütük, 2001; Şişman, Güleş ve Dönmez, 2010). Demokratik okul kavramı ile ilgili tanımlar incelendiğinde en fazla üzerinde durulan noktanın öğrencilerin okulun demokratik katılımcıları olarak görülmesi gerekliliği olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Lansdown, Jimerson, Shahrozi, 2014; Trafford, 2008). Bu sebeple öğrenciler, okulla ilgili süreçlerde karar alma noktasında cesaretlendirilmeli ve bu yönde fırsatlar yaratılmalıdır. Bunun sağlanabilmesi için yöneticilerin okul yönetiminde bu yönde tavır alması, öğrenciler ve öğretmenlerle de gücünü paylaşması gerekmektedir. Öğretmenlerin ve yöneticilerin bu konuda desteklenmesi, inisiyatif alımının yaygınlaştırılması ve alanda verilecek eğitimlerin gönüllülük esas alınarak özendirilmesi gerekir (Çiftçi, 2015). Apple ve Beane (1995), demokratik okul oluşturulması adına okul yaşamı içinde demokratik yapı ve süreçleri oluşturmak ve demokratik deneyimleme fırsatı sağlayacak programların oluşturulması olmak üzere iki önemli prensibin göz önünde bulundurulması gerektiği

vurgulamaktadır (Akt: Şişman, Güleş ve Dönmez, 2010). Bununla birlikte Apple ve Benae (1995) demokratik okulların; fikirlerin popüler olup olmamasına bakılmaksızın akıcı bir şekilde ele alınması (bu durum kişilerin bir konu ile ilgili tam olarak bilgi edinmesini destekleyecektir), bireysel ve kolektif problem çözümüne olan inanç, bir takım fikirlerin ve sorunların değerlendirilmesinde eleştirel düşünme ve analiz becerilerinin kullanılması, başkalarının refahı ve ortak yarar için endişelenme gibi noktaları merkeze alması gerektiğini vurgulamaktadır. Demokratik bir okul iklimi içerisinde bulunmak öğrencilere toplumsal işleyiş ve onların toplumdaki rolleri ile ilgili bilişsel yapıların değişmesi ve bu sayede demokratik değerleri öğrenme fırsatı sunmaktadır (Lenzi ve diğerleri, 2014). Wallin (2003) demokratik bir okulda yer alan demokratik eğitimin bütüncül bir gelişim için son derece etkili olduğunu, demokratik eğitimin öğrencilerin bilişsel, sosyal, ahlaki, politik gelişim yönünden son derece teşvik edici olduğunu vurgulamaktadır.

Eğitimin okul kurumu aracılığıyla demokrasi eğitimini kazandırmaya yönelik çabaları ancak öğrenciler zihinsel ve duygusal olarak buna hazır olmaları ve deneyimlemelerine fırsat verilmesi ile mümkün olabilecektir. Bu sebeple öğrencilerin demokrasiyi nasıl algıladıkları, öğrencilerin hazırbulunuşluklarını ve söz konusu deneyimlerin temelini oluşturacağından önemli görülmüş, pek çok araştırmada irdelenmiştir. Doğanay (2008) 14 yaş öğrencileri ile yürüttüğü ve öğrencilerin demokrasi algılarını ortaya koymayı hedeflediği çalışma sonucunda öğrencilerin demokrasi kavramı ile ilgili belirgin bir anlayışa sahip olmadıkları sonucuna ulaşmıştır. Öğrencilerin demokrasiye ilişkin algılarının bazı temel ilkelerle sınırlı olduğunu ve bazı anahtar noktalarda da negatif algılarının olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kaldırım (2005) tarafından ortaokul öğrencileri ile yürütülmüş bir çalışma sonucunda ise öğrencilerin demokrasi kavramı içerisinde eşitlik, siyasi partiler, özgürlük ve milli egemenlik ile ilgili bazı konuları yanlış algıladıkları bulgusunu elde etmiştir. Bektaş Öztaşkın ve İçel (2015) ise araştırmalarında ortaokul öğrencilerinin demokrasiye ilişkin algıları ile hoşgörü düzeyleri arasında pozitif bir ilişki olduğu ve öğrencilerin demokrasi algılarının hoşgörü eğilimleri üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Çocukların demokrasiye ilişkin algıları ile ilgili olarak yürütülen çalışmaların çoğunlukla ortaokul düzeyindeki öğrencileri ile yürütülmüş olduğu görülmüş ve bu sebeple ilkökullü öğrencilerinin demokrasiye ilişkin algılarının belirlenmesi gerekli görülmüştür. İlkokul, pek çok farklı yapıdaki aile ortamında büyüyen çocukların bir araya geldiği bir kurumdur. Üstelik bu öğrenciler eğer okul öncesi eğitimi almamış iseler ailelerinden ilk kez ayrılmakta ve ilk kez bu kadar farklı yapıda insanın bulunduğu bir ortama dâhil olmaktadır. Dolayısıyla ilkökul dönemi demokrasi eğitimi açısından oldukça kritik bir dönem olarak düşünülmektedir. Çünkü sosyal bir kurum olan ve öğrencilerin pek çok sosyal deneyim içinde bulunmalarını sağlayan ilkökulda edinilen kazanımların çocukların okul içinde ve dışında daha etkin bir sosyal yaşam sürdürmelerine katkıda bulunacaktır. Bununla birlikte, ilkökulda edinilen bilgi, beceri ve tutumlar yaşam boyu sürecek olan davranışları etkilemektedir (Samancı, 2010). Dolayısıyla ilkökul öğrencilerinin demokrasiye ilişkin tutum ve algılarının gelecekte demokratik davranış sergileme konusunda oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Bu düşünceden yola çıkılarak, araştırmada ilkökul öğrencilerinin demokrasiye ilişkin algıları çizdikleri resimler aracılığı ile belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu temel amaç doğrultusunda üç soruya cevap aranmıştır:

- İlkokul öğrencileri demokrasiyi nasıl algılamaktadır?
- İlkokul öğrencilerinin demokrasiye ilişkin algıları cinsiyete göre nasıl farklılaşmaktadır?
- İlkokul öğrencilerinin demokrasiye ilişkin algıları sınıf düzeyine göre nasıl farklılaşmaktadır?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Deseni

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgubilim (fenomolji) deseni kullanılmıştır. Olgubilim yaklaşımının temeli olgulara dayalıdır. Olgu ise hayatın içinde deneyimlenen her şeye karşılık gelmektedir. Algı, bilinç, düşünce, duygu, bellek gibi konuların her biri olgu kavramı içindedir (Gedik, 2016). Olgubilim deseninde temel soru insanların herhangi bir olguya ilişkin deneyimlerinin özünde ne olduğudur. Bu amaçla araştırmacılar katılımcıların spesifik ifadelerine ve deneyimlerine odaklanırlar

(Creswell, Hanson, Clark ve Molares, 2007). Bu bağlamda, öğrencilerin demokrasiye ilişkin algılarının yapmış oldukları resimler aracılığıyla belirlenmesi amaçlandığından olgubilim deseni tercih edilmiştir.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu tabakalı amaçlı örnekleme yöntemi ile seçilen Sakarya'nın Hendek ilçesinde bulunan iki ilkokulda öğrenim görmekte olan 115'si (%53,9) kız 98'i (%46,0) erkek öğrenci olmak üzere toplam 213 öğrenci oluşturmaktadır. Bu öğrencilerin 57'si (%26,7) 2. sınıf, 86'sı (%40,3) 3. sınıf ve 70'ü (%32,8) ise 4. sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilerdir. 1. Sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilerin bir kısmının okuma yazmayı öğrenememiş olma olasılığı göz önünde bulundurularak ve kendilerini yazılı bir şekilde ifade etmekte zorlanabilecekleri düşünüldüğünden araştırmaya dahil edilmemiştir.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri çocukların çizdikleri resimler aracılığı ile toplanmıştır. Veri toplama amacıyla öğrencilere yönelik iki bölümden oluşan bir form geliştirilmiştir. Bu formun birinci bölümünde gerekli yönerge, cinsiyet ve sınıf düzeyine ilişkin bilgiler yer almaktadır. İkinci bölüm ise, gerekli yönerge, öğrencilerin resim yapacakları bir alan ve resimlerini yazılı olarak anlatacakları bir kısımdan oluşmaktadır. Araştırma verileri 2016-2017 öğretim yılı ikinci döneminde toplanmıştır. Uygulama aşamasında, öğrencilerden "demokrasi" denildiğinde aklına gelenlerin resmini yapmaları ve resimlerini tamamladıktan sonra resim bölümünün altında yer alan kısımda resimlerini yazılı olarak anlatmaları istenmiştir. Gerekli yönergeler araştırmacılar tarafından da tekrar edilmiş, uygun bir ortam sağlandıktan sonra uygulamaya geçilmiştir. Öğrenciler resim yaparken istedikleri türde boya veya kalem kullanmakta serbest bırakılmışlardır. Uygulamalar her bir sınıfta yaklaşık 40 dakika sürmüştür.

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde veriler tanımlanmaya ve verilerde saklı olabilecek gerçekler ortaya çıkarmaya çalışılır. İçerik analizi verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması olmak üzere dört aşamada tamamlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). İçerik analizine uygun olarak resimlerde yer alan öğeler kod olarak belirlenmiştir. Yapılan kodlamanın ardından bu kodlardan yola çıkılarak temalar oluşturulmuştur. Temalar oluşturulurken öğrencilerin çizdikleri resimlerin ve anlatımlarının içeriği dikkate alınmıştır. Araştırma güvenilirliğinin sağlanması için araştırmacılar tarafından bağımsız bir şekilde oluşturulan kodlar Miles ve Huberman'ın (1994) önermiş olduğu güvenilirlik formülünden yararlanılarak karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda %89 oranında tutarlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bulguların sunumunda oluşturulan her bir temaya ilişkin öğrenci resimlerinden ve ifadelerinden örnekler sunulmuştur. Örnekler sunulurken verilerin düzenlenmesi amacı ile katılımcılara verilen kodlardan yararlanılmıştır. Araştırmaya katılan kız öğrenciler ÖK1-ÖK115 aralığında, erkek öğrenciler ise ÖE1-ÖE98 aralığında kodlanmıştır. Bu kodlamada yer alan "Ö" ifadesi öğrenciyi, "K" ve "E" ifadeleri ise cinsiyeti temsil etmektedir. Öğrencilerin demokrasiye ilişkin algılarının cinsiyete ve sınıf düzeyine göre farklılaşma durumları ise temaların cinsiyet ve sınıf düzeylerine göre dağılım düzeyleri incelenerek belirlenmiştir.

3. Bulgular

Bu bölümde araştırma verilerinden elde edilen bulgular, temalara ilişkin frekans-yüzde dağılımları ve öğrenci resimleri ile resimlerine ekledikleri açıklamalardan birebir alıntılarla desteklenerek sunulmuş ve yorumlanmıştır.

3.1. İlkokul Öğrencilerinin Demokrasiye İlişkin Algılarına Yönelik Bulgular

Çalışmaya katılan öğrencilerin çizdikleri resimlerin incelenmesi sonucu elde edilen kodlar ve temalar Tablo 1'de sunulmaktadır:

Tablo 1: Oluşturulan kodlar ve temalara dağılımı

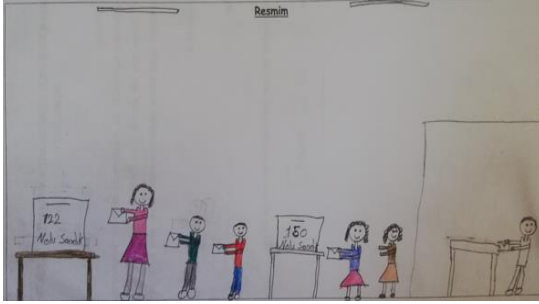
Kodlar	f	%	Temalar	f	%
Seçim	32	14,75	Seçme ve Seçilme Hakkı	118	55,39
Oy kullanmak	63	29,03			
Sınıf başkan seçimi	17	7,83			
Kadınların seçme-seçilme hakkı	4	1,84			
Başbakan	2	0,92			
Adalet	6	2,77	Adalet	25	11,73
Sıra beklemek	1	0,46			
Kural	1	0,46			
Mahkeme	4	1,84			
Adalet makinesi	1	0,46			
Güvenlik	6	2,77			
Paylaşma	3	1,38			
Eşitlik	2	0,93			
Kadın-erkek eşitliği	1	0,46			
Özgürlük	12	5,58	Özgürlük	20	9,38
Söz hakkı	1	0,46			
İstedığı gibi giyinme hakkı	2	0,92			
Serbest olmak	1	0,46			
Alışveriş hakkı	1	0,46			
İstedığı gibi barınma hakkı	3	1,38			
İstiklal Marşı	2	0,92	Milli Değerler / Unsurlar	16	7,51
Anıtkabir	4	1,84			
23 Nisan	1	0,46			
Bayrak	7	3,22			
Çanakkale Savaşı	1	0,46			
Ülkenin iyi olması	1	0,46			
Okulda oyun	2	0,92	Oyun	12	5,63
Parkta oyun	6	2,77			
Bahçede oyun	1	0,46			
Oyun oynamak	3	1,38			
Huzur	4	1,84	Huzur/Doğa	10	4,69
Doğa	3	1,38			
Çevreyi ağaçlandırmak	1	0,46			
Çevreyi temiz tutmak	1	0,46			
Gökkuşluğu	1	0,46			
İş bölümü	1	0,46	Sorumluluk	8	3,75
Çalışmak	1	0,46			
Okul	5	2,32			
Oda toplamak	1	0,46			
Yardımlaşma	2	0,92	Diğer	4	1,87
Savaş	1	0,46			
Dostluk	1	0,46			
Toplam	213				

Tablo 1’de yer alan temalar incelendiğinde; öğrencilerin sırasıyla seçme ve seçilme hakkı (%55,39), adalet (%11,73), özgürlük (%9,38), milli değerler/unsurlar (%7,51), oyun (%5,63), huzur/doğa (%4,69),

sorumluluk (%3,75) temalarına ilişkin resimler çizdikleri sonucuna ulaşılmaktadır. Bununla birlikte 4 öğrencinin (%1,87) çizimlerinden elde edilen farklı özellikteki kodlar diğer teması altında toplanmıştır. Bu tema altında yer alan çizimler okul, yardımlaşma, savaş ve dostluk kodlarını içermektedir.

3.1.1. Seçme ve seçilme hakkı temasına ilişkin bulgular

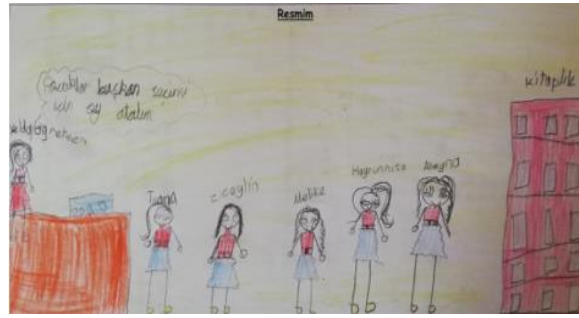
Çalışmaya katılan 213 öğrenciden 118'i (%55,39) demokrasi denilince akıllarına seçme ve seçilme hakkının geldiğini gösteren resimler yapmışlardır. Temaların dağılımları incelendiğinde öğrencilerin en çok demokrasiyi seçme ve seçilme hakkı olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Çocuklar bu resimlerde özellikle oy verme hakkına vurgu yapmışlardır. Bu temaya ilişkin olarak öğrencilerin çizdikleri resim örnekleri aşağıda sunulmuştur:

Resim 1

Resim 2

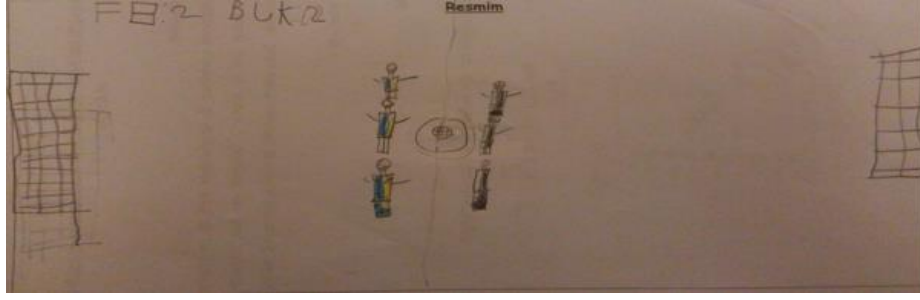
Resim 3

ÖK88 kodlu öğrenci çizmiş olduğu resimde (Resim 1) ülkede yapılan bir seçimi canlandırmış ve "Resmimde şunu anlatmak istedim insanlar demokrasiyi sağlamak için oy atıyorlar" ifadesi ile resmini açıklamıştır. ÖK16 kodlu öğrenci ise sınıfta yapılan seçimleri demokrasi ile ilişkilendirmiş, "Seçimi kendileri yaptıkları için öğretmenin zor durumda kalmadı" şeklinde belirtmiştir (Resim 3). Farklı olarak ÖK18 Kodlu öğrenci çizmiş olduğu resimde (Resim 2) gezegenleri de oy verirken resmetmiştir. "Her kişinin oy atma özgürlüğü olduğunu düşündüm." şeklindeki açıklaması ile sadece oy kullanmaya vurgu yapmıştır. 2 kişi ise, miting yapan bir başbakan çizerek seçilme hakkına vurgu yapmıştır. Bu tema altında yer alan resimler incelendiğinde, öğrencilerin demokrasiyi çoğunlukla seçim ortamı şeklinde ifade ettikleri, demokrasiyi seçme ve seçilme hakkı çerçevesinde algıladıkları söylenebilir. Bununla birlikte bu tema altında yer alan resimlerin bir diğer ortak noktasının seçim ortamında resmedilen insanların mutlu olduğu göze çarpmaktadır.

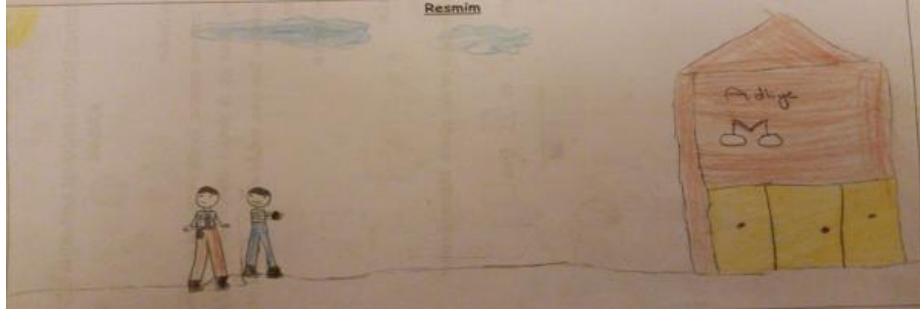
3.1.2. Adalet temasına ilişkin bulgular

213 öğrenciden 25'i (%11,73) ise adalet temasını anlatan resimler yapmışlardır. Bu resimlerde çocukların büyük bir kısmı adillik ve adalet kavramlarını ve mahkemeleri konu olarak almıştır.

Resim 4

Resim 5

Resim 6

ÖK44 kodlu öğrenci ise bir futbol maçında topu her iki takıma da eşit mesafede çizmiş (Resim 4) ve “Adilliği anlattım. Çünkü demokrasi deyince aklıma adillik geliyor.” ifadesi ile adillik üzerinde durmuştur. ÖK71 Kodlu öğrenci ise çizdiği resimde (Resim 5) adliye binasına doğru giden iki üzgün insan resmetmiş ve “Bu resimde suçlunun ve kötülerin yakalanmasını anlatıyorum ve orada hiç şehit veya hiç kötülük yok. Çünkü adalet çok önemli. Keşke bizim dünyamızda da öyle olsa.” şeklindeki açıklaması ile adalete vurgu yapmıştır. ÖK74 kodlu öğrenci resminde bir sonuçlanmış ve kazanan ve kaybeden birer kişinin olduğu bir mahkeme ortamı çizmiş (Resim 6) ve “Hakim aralarındaki, demokrasiyi sağladı” şeklinde açıklamasını yapmıştır. Bu açıklama öğrencinin demokrasiyi adalet kavramı yerine kullandığını göstermektedir. Bu temaya ilişkin resim yapan öğrencilerin demokrasiyi adaleti sağlayan bir mekanizma olarak algıladıkları sonucuna ulaşılabilir.

3.1.3.Özgürlük temasına ilişkin bulgular

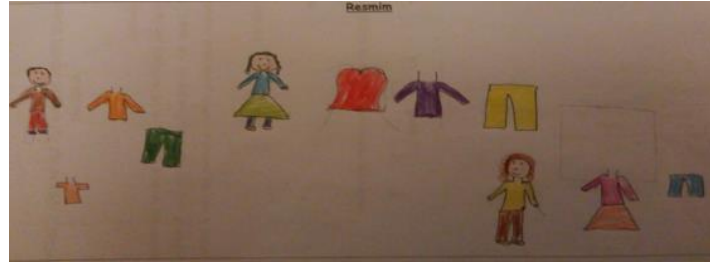
213 öğrenciden 20 tanesi (%9,38) özgürlük konulu resimler yapmıştır. Bu resimlerin büyük bir kısmı kişisel hak ve özgürlüklere ve doğrudan özgürlük kavramına ilişkin çizimler içermektedir.

Resim 7

Resim 8

Resim 9

Resim 7'deki ÖK46 kodlu öğrenci bir dağın tepesinde kolları açık bir şekilde duran kadın çizimi ve "Bayrağımız gibi, kuşlar gibi insanlar da çok özgürdür!" ifadesi ile doğrudan özgürlük kavramına vurgu yapmıştır. ÖE65 kodlu öğrenci ise resminde "canım istediği zaman gezebiliyorum" şeklindeki ifadesi ile demokrasi algısını dile getirmiştir. ÖK83 kodlu öğrenci demokrasiyi kıyafetini seçebilme özgürlüğü olarak çizmiş (Resim 9) ve resmini "İstediğin elbiseyi giyme özgürlüğü ve istediği renk elbiseyi giyme özgürlüğünü anlattım" ve şeklinde anlatmıştır.

3.1.4. Milli değerler ve unsurlar temasına ilişkin bulgular

İlkokul öğrencilerinin demokrasiye ilişkin yaptıkları resimler incelendiğinde 213 öğrenciden 16 tanesinin (%7,51) milli değerler ve unsurları çağrıştıran resimler yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu temada en çok bayrak resimlerinin yapıldığı dikkat çekmektedir.

Resim 10

Resim 11

ÖK11 kodlu öğrencinin çizmiş olduğu resim 10 incelendiğinde anıtkabir ve bayrak vurgusu göze çarpmaktadır. Öğrenci bu resimde Anıtkabir'de bayrak tutan bir çocuğu çizdiğini ifade etmiştir. ÖK115 kodlu öğrenci ise ellerinde bayrak tutan kadınlar ve erkekleri çizmiş, resmini çiçekler ve kelebekler ile süslemiştir. Resmini ise "halkı anlattım, bayrak sallayanları anlattım" şeklinde açıklamıştır.

3.1.5.Oyun temasına ilişkin bulgular

Çalışmaya katılan 213 öğrenciden 12 tanesi (%5,63) oyun temasına ilişkin resimler yapmışlardır. Çocuklar bu temada genelde parkta oynayan çocuklar çizmişlerdir.

Resim 12

Resim 13

ÖK105 kodlu öğrenci resminde demokrasiyi özgürlükle eşleştirmiş ve resmini "Ben kaydırağındaki çocukları çizdim. Ben salıncaktaki çocukları çizdim. Ben koşan çocukları çizdim." şeklinde anlatmıştır. Bu resim incelendiğinde, güneş ve bulutlardaki ifadeler mutluluğu çağrıştırmaktadır. Oyun teması altında incelenen bir diğer resim ise ÖE08 kodlu öğrenci tarafından yapılmıştır (Resim 13). ÖK5 kodlu öğrenci ise resminde çocukların parkta oynamasını ve eğlencesini anlattığını vurgulamıştır. Bu tema altında yer alan resimler incelendiğinde, çocukların demokrasiyi rahat ve mutlu bir şekilde oyun oynayabilmeleri için önemli gördükleri sonucuna ulaşılabilir.

3.1.6.Huzur/Doğa temasına ilişkin bulgular

Bu tema yer alan resimler incelendiğinde öğrencilerin %4,69'unun huzur ve doğa ile ilgili resimler yaptıkları göze çarpmaktadır. Bu öğrenciler, demokrasi kavramının kendilerine doğayı, doğal unsurları veya huzurlu bir yeri çağrıştırdığına dair resimler yapmışlardır.

Resim 14

Resim 15

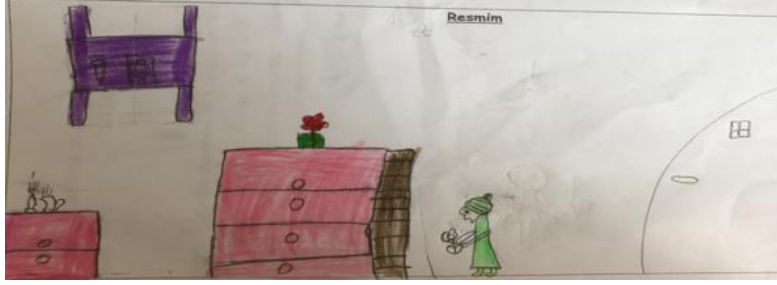
Resim 16

ÖE98 kodlu öğrenci resminde doğal bir güzellik olarak gökkuşağını resmetmiş ve demokrasinin de gökkuşağı gibi güzel olduğunu vurgulamıştır (Resim 14). Öğrencinin demokrasiyi anlatmak için farklı renkleri barındıran gökkuşağını kullanması demokrasi açısından oldukça anlamlıdır. Bir diğer resimde (Resim 15) ÖE42 kodlu öğrenci ise resminde hayatı, doğada gezmek ve doğayı keşfetmeyi anlattığını ifade ederek demokrasinin kendisine doğayı ve hayatı ifade ettiğini vurgulamıştır. Resim 16'deki çizimi

ile ÖK23 Kodlu öğrenci ise rahatı ve huzuru anlattığını ifade etmiştir. Bu tema altında yer alan resimler incelendiğinde, öğrencilerin demokrasiyi bir anlamda doğa aracılığı ile huzurlu bir hayat sürebilmek için önemli gördükleri söylenebilir.

3.1.7.Sorumluluk temasına ilişkin bulgular

213 öğrenciden 8'i (%3,75) sorumluluk temasına ilişkin resim yapmıştır. Bu temada resim yapan öğrenciler okul, iş bölümü, çalışmak, oda toplamak gibi farklı konularda demokrasiyi sorumluluk bilinciyle bağdaştıran resimler yapmışlardır.

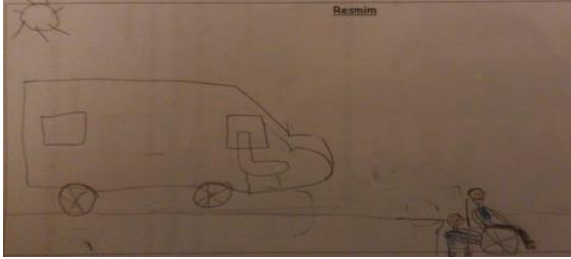

Resim 17

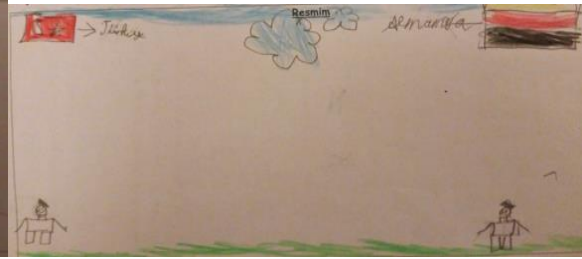
ÖK71 Kodlu öğrenci, kız odasını topluyor şeklindeki ifadesi ile demokrasi algısının kişisel sorumluluk ile bağdaştığını ifade etmiştir. Bu tema altında yapılan resimlerin ortak özelliği, genel olarak kişisel sorumluluklarla ilgili olmasıdır. Bu durum öğrencilerin bir kısmının demokrasiyi kişisel sorumluluk olarak algıladığını göstermektedir.

3.1.8.Diğer temasına ilişkin bulgular

213 öğrenciden 4'ünün (%1,87) resimleri diğer teması içerisinde yer almakta ve bu resimler yardımlaşma, savaş ve dostluk kodlarını içermektedir.

Resim 18

Resim 19

ÖE59 kodlu bir 4. Sınıf öğrencisi ise resminde karşıdan karşıya geçmekte olan bir engelliye yardımcı olan birini çizdiği resminde yardımseverliği ele almıştır. ÖE97 kodlu bir başka öğrenci ise dostluk konulu bir resim yapmıştır, bunu da ülkeler arasındaki dostluk olarak resmetmiş, resmini "Herkes dost olsa!" şeklinde açıklamıştır (Resim 19).

3.2.İlkokul Öğrencilerinin Demokrasi Algılarının Cinsiyete Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

İlkokul öğrencilerinin demokrasiye yönelik yapmış oldukları resimlerden elde edilen temaların cinsiyete göre dağılımları Tablo 2'de sunulmuştur:

Çalışma sonucunda kız ve erkek öğrencilerin resimleri ayrı ayrı incelendiğinde iki grubunda yüksek oranda seçme ve seçilme hakkını resmettiği bulgusu elde edilmiştir. Adalet temasında da hemen hemen aynı oranda resim çizmişlerdir. Erkeklerin ise milli değerler ve huzurlu bir ortam temalarında kızlardan daha fazla resim çizdikleri sorumluluk temasında ise hiç resim çizmedikleri gözlemlenmiştir.

Tablo 2: Temaların cinsiyete göre dağılımı

TEMALAR	Cinsiyet			
	Kız		Erkek	
	f	%	f	%
Seçme ve Seçilme Hakkı	62	29,1	56	26,3
Adalet	13	6,1	12	5,6
Özgürlük	13	6,1	7	3,2
Milli Değerler/Unsurlar	9	4,2	7	3,2
Oyun	6	2,8	6	2,8
Huzur/Doğa	3	1,4	7	3,2
Sorumluluk	8	3,6	0	0
Diğer	1	0,5	3	1,4
Toplam	115	100	98	100

3.3.İlkokul Öğrencilerinin Demokrasi Algılarının Sınıf Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

İlkokul öğrencilerinin demokrasiye yönelik yapmış oldukları resimlerden elde edilen temaların cinsiyete göre dağılımları Tablo 2’de sunulmuştur:

Tablo 3: Temaların sınıf düzeyine göre dağılımı

TEMALAR	Sınıf Düzeyi					
	2. Sınıf		3. sınıf		4. sınıf	
	f	%	f	%	f	%
Seçme ve Seçilme Hakkı	28	13,1	55	25,8	35	16,4
Adalet	0	0	6	2,8	19	8,9
Özgürlük	4	1,9	12	5,6	4	1,9
Milli Değerler/Unsurlar	12	5,6	3	1,4	1	0,5
Oyun	6	2,8	2	0,9	4	1,9
Huzurlu/Doğa	5	2,3	2	0,9	3	1,4
Sorumluluk	0	0	5	2,3	3	1,4
Diğer	2	0,9	1	0,5	1	0,5
Toplam	57		86		70	

Temalar sınıf düzeyleri dikkate alınarak incelendiğinde, seçme seçilme hakkı ve sorumluluk temalarında en çok resim yapan sınıfın 3. Sınıflar olduğu görülmüştür. Adalet temasında 2. Sınıflar hiç resim yapmazken, bu temada en çok resmi 4. Sınıfların yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Özgürlük temasında en çok resmi 3. Sınıflar yapmıştır. Milli değerler, oyun ve huzurlu bir ortam temalarında en çok resmi 2. Sınıfların yaptığı bulgusu elde edilmiştir.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmanın temel amacı ilkökul öğrencilerinin demokrasiye ilişkin algılarını çizdikleri resimler aracılığı ile belirlemektir. Öğrencilerin çizmiş oldukları resimlerden elde edilen kodların bir araya getirilmesiyle oluşturulan temalara göre öğrencilerin demokrasiyi en fazla seçme ve seçilme hakkı (%55,39) olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bunun dışında öğrencilerin algılarının sırasıyla; adalet (%11,73), özgürlük (%9,38), milli değer (%7,51), oyun (%5,63), huzur/doğa (%4,69), sorumluluk (%3,75) temalarına ve bu temalara dâhil edilemeyen kodların bir araya getirilmesi ile oluşturulan diğer temasına (%1,87) yönelik olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Sadık ve Sarı (2012) ortaokul öğrencilerinin demokratik algılarını metaforlar aracılığı ile belirlemeye yönelik yürüttükleri araştırmada öğrencilerin genel olarak eşitlik, özgürlük ve adalet temalarına yönelik resimler yaptıkları sonucuna ulaşmışlardır. Sadık ve Sarı'nın (2012) çalışması incelendiğinde, öğrencilerin seçim kavramına çoğulculuk teması altında nispeten az bir oranda yer verdikleri görülmüştür. Bu çalışmada seçme ve seçilme hakkı temasının bu kadar yüksek oranda yer almasında çalışmanın yapıldığı dönemde ülkenin içerisinde bulunduğu seçim ortamının tesiri olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca okullarımızın büyük bir kısmında demokrasi eğitiminde büyük oranda seçimin uygulamalı olarak gösterilmesi de sonuçlar üzerinde etki eden etmenlerdendir. Kuş ve Çetin'in (2012) ortaokul öğrencileriyle yapmış olduğu

demokratik ülke algılarını belirlemeye yönelik çalışmaya göre de öğrencilerin yarısı en demokratik ülkenin Türkiye olduğunu düşündükleri tespit edilmiş, bunun sebebi olarak ise Türkiye’de insanlara seçme seçilme hakkının verildiği ve ülkede seçimlerin olduğu şeklinde açıklamışlardır. Bu durum öğrenci algılarının benzerlik gösterdiği şeklinde yorumlanabilir.

Seçme ve seçilme hakkı teması dışında, öğrencilerin resimlerinde daha çok eşitlik özgürlük adalet gibi demokratik değerlere yer verdikleri görülmüştür. Özgürlük konusunda yapılan resimlerde ise tek başına sokağa çıkmak ve istediğim kıyafeti giyebilmek gibi kodlar ön plana çıkmıştır. Burada gelişmekte olan özerklik kazanma isteğinin öğrencilerde uyandırdığı merak ve isteğin etkisi görüldüğü düşünülmektedir. Adalet konusunda ise daha çok mahkeme resimleri dikkat çekmektedir. Mahkeme resimlerinin konusunu da hırsızlık vakaları ya da konusu belirsiz davalar oluşturmaktadır. Karatekin ve Elvan (2016) yine ortaokul öğrencileri ile yürüttüğü çalışmada benzer olarak öğrencilerin demokrasiyi hukuk kavramı ile ilişkilendirdikleri sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuçlar, öğrencilerin eşitliği ve hukuka ilişkin unsurları demokrasi açısından önemli gördükleri şeklinde yorumlanabilir. Milli değerler ve unsurlar teması ise, öğrencilerin özellikle okul ortamında en çok karşılaştıkları kavramlar ve nesnelere olsalar da demokrasiyle ilişkilendirilirken alt sınıflarda yer almışlardır. Öğrenciler bu konuda daha çok bayrağı demokrasi ile ilişkilendirmişlerdir. Bunda da bayrağın öğrencilerin her gün sınıflarında, okullarında, törenlerde karşılaştıkları bir obje olmasının etkisinin olduğu düşünülmektedir. Oyun teması öğrencilerin resim yaptıkları bir diğer alandır. Öğrencilerin parkta, okulda ya da bahçede serbest bir şekilde (yetişkin müdahalesiz) oyun oynamayı demokratik bir hak olarak gördükleri gözlemlenmiştir. Huzur/doğa temasında öğrenciler huzurlu bir ortam ifade etmeye odaklanmışlar, doğayı ve doğal unsurları resimlerine dâhil etmişlerdir. Demokrasinin sorumluluk olarak çizildiği resimlerin tamamı çocukların çevresine yönelik sorumluluklarını içermektedir. Ev içi sorumluluklar, doğaya yönelik sorumluluklar bunlardan bazılarıdır. Bireysel sorumlulukların demokrasi ile ilişkilendirilmemiş olması öğrencilerin anlamlıdır. Vatandaşlık ve İnsan Hakları ders kitabında demokratik değerleri belirlemeye yönelik Çelikkaya (2013) ’nın yapmış olduğu çalışmaya göre ders kitabında en çok üzerinde durulan değer sorumluluk, en az üzerinde durulan değer ise vatanseverlik olduğu tespit edilmiştir. Temalar bazında bakıldığında ise en fazla görsel temanın milli, manevi ve evrensel değerlere ait olduğu, en az ise hiç değinilmeyen hoşgörü ve paylaşmanın yer aldığı tespit edilmiştir. En çok üzerinde durulan değer sorumluluk olmasına karşın üzerinde, bu çalışmada en az resim yapılan temanın sorumluluk olması yaptığımız çalışmanın sonucuyla çelişmektedir. Sorumluluk bilincinin geliştirilmesine yönelik sınıfta ve okulda ne tarz aktivitelere yer verildiğinin sorgulanması gereken temel noktalardan biri olduğu düşünülmektedir.

Temaların cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde ise, kızların ve erkeklerin seçme ve seçilme hakkı, adalet, milli değerler ve oyun temalarına ilişkin benzer sayıda resim çizdikleri görülmüştür. Özgürlük temasına ilişkin kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre yaklaşık iki kat daha fazla resim çizdiği sonucuna ulaşılmıştır. Sorumluluk temasında ise erkek öğrencilerin hiç resim çizmedikleri tespit edilmiştir. Bunun toplumsal cinsiyet rolleri düşünüldüğünde aslında eğitimi de içerisine alan toplumsal bir soruna işaret ettiği söylenebilir. Çalışmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre durumu incelendiğinde; kız öğrencilerin erkeklere göre özgürlük ve sorumluluk temalarında daha çok resim yaptıkları, erkek öğrencilerin ise huzurlu bir ortam ve diğer temalarda daha fazla resim yaptıkları gözlemlenmiştir. Kaldırım (2005)’in 8. Sınıf öğrencileriyle yaptığı demokrasi farkındalığını ölçmeye yönelik çalışmaya göre, hazırlanan ölçek bazında siyasi parti ve özgürlük boyutunda anlamlı bir farklılık bulunamamış ama eşitlik ve milli egemenlik boyutlarında çıkan istatistiksel değerlerin kızlar lehine anlamlı derecede farklı olduğu sonucunda ulaşılmıştır. Bu çalışmada ise kız öğrencilerin algılarının erkeklere kıyasla daha fazla özgürlük ve adalet temaları etrafında toplandığı tespit edilmiş, milli değerlerde iste anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Temaların sınıf düzeylerine göre dağılımı incelendiğinde oyun, huzurlu bir ortam ve sorumluluk temalarına yönelik sınıflardan benzer sayıda veriye ulaşılmıştır. Seçme ve seçilme temasına yönelik en çok resmi 3. sınıf öğrencilerinin çizdiği tespit edilmiştir. Adalet temasına yönelik 2. sınıf öğrencilerin hiç resim çizmedikleri saptanmıştır. Özgürlük temasına yönelik 3. sınıf öğrencilerinin diğer sınıf

düzeylelerine oranla oldukça fazla sayıda resim çizdikleri belirlenmiştir. Milli değerler temasına yönelik ise en fazla resmin 2. sınıf öğrencileri tarafından yapıldığı, 4. sınıf öğrencilerinin ise bu temaya ilişkin hiç resim yapmadığı görülmüştür. Sınıflara yönelik olarak adalet ve milli değerler temaları dışında öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında ciddi farklılıklar bulunmamaktadır. Fakat Karatekin, Kuş ve Sönmez (2010) yaptıkları çalışmada sınıf seviyesi yükseldikçe demokrasi algısının yükseldiği sonucuna ulaşmışlardır. Bunda çalışma yapılan grubun ortaokul seviyesinde olmasının etkili olabileceği düşünülmektedir.

Konuya ilişkin öğretmenlerin demokrasi algılarını belirleye yönelik Sarı ve Sadık (2011) 'ın Çukurova Üniversitesi'nde yapmış olduğu çalışmaya göre ise, öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu okulda demokrasi algılarını geliştirmeye yönelik herhangi bir eğitim ya da aktivite yapılmadığını belirtmişlerdir. Yine aynı çalışmada öğrencilere öğrenci temsilcisi seçimleriyle ilgili fikirleri sorulduğunda büyük çoğunluk bir bilgileri olmadığını söylemişlerdir. İleride bu bireylerin öğretmen olacağı ve bu nedenle öğretmen adaylarında bu bilincin kazandırılmasına yönelik çalışmaların yapılması gerektiği düşünülmektedir. Bu da okullarımızda yapılması gerektiği için yapılan demokrasi uygulamasının bilgi ve etkinlik aşaması olmaksızın ya da çok temel kısımları dikkate alınarak uygulandığını düşündürmektedir. Okullarımızda demokrasi algısının genel olarak programda geçen kazanımların asgari düzeyde kazandırılması düzeyinde kaldığı ve okul seçimlerinin de genel olarak yalnızca bir başkanın seçilmesi, bunun da bazen öğretmenlerin sınıflardan birilerini ataması yoluyla gerçekleşmesi ve sonrasında seçilmiş öğrencinin herhangi bir karar alma sürecine dâhil edilmemesi gibi durumların okullarda demokrasi eğitimine ilişkin yaşanan sıkıntılardan olduğu söylenebilir. Oysa ki demokrasi eğitimi demokratik bir okul iklimi ile mümkündür. Öğrenciler demokrasiyi okul iklimi içinde deneyimledikleri zaman toplumdaki rolleri ve sosyal fonksiyonlarına ilişkin bilişsel yapılarını değiştirerek demokratik değerleri öğrenme fırsatı bulacaklardır (Lenzi ve diğerleri, 2014). Bu sebeple, ilkokuldan itibaren okulların öğrencilere demokrasiyi gerçekten deneyimleyebilecekleri bir ortam sağlamaları ve fırsatlar sağlamaları büyük bir önem arz etmektedir. Yine ilkokullarda demokrasi bilincini geliştirmeye yönelik Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi derslerinin teorik içeriğine oyun ve drama performansları konularak ders uygulamalı hale getirebilir.

Demokrasi eğitimi noktasında yaşanan sıkıntılar düşünüldüğünde, eğitim fakültelerindeki öğretmen eğitimlerine ve öğretmen adaylarının durumuna bakmak da faydalı olacaktır. Duman ve Koç (2004) 'un eğitim fakültesi öğrencileriyle yaptığı öğretim elemanlarının tutum ve davranışlarının ne kadar demokratik olduğuna yönelik incelemede de öğretim elemanlarının orta ve orta alt seviyede değerlendirildiği tespit edilmiştir. Bu öğretim elemanlarının tutum ve davranışlarıyla yetişen öğretmenlerin büyük çoğunluğunun da bu davranışları görev yaptıkları okullarda ve sınıflarda gösterecekleri tahmin edilmektedir. Bunun sonucu olarak çalışmada da ortaya çıkan tek tip ve daha çok medya kontrolü altındaki demokrasi algısının çocukların görüşlerinde daha çok yer ettiği düşünülmektedir. Bu sebeple, demokrasi eğitimi öğretmen yetiştirmede de göz ardı edilmemelidir.

Kaynakça

Apple, M. W., Beane J. A. (1995). *Democratic schools*. Bhopal: An Ekvalya Publication.

Bektaş Öztaşkın Ö., İçen M. (2015). Ortaokul öğrencilerinin hoşgörü eğilimleri ile demokrasi algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, Hüseyin Hüsnü Tekişik Özel Sayısı, 39-56.

Biesta, G. J. J., (2011). *Learning democracy in school and society*. Rotterdam: Sense Publishers.

Bilge, M.,(2011). Türkiye'de demokrasi kültürü: Siyaset ve toplum, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15 (3).

Creswell, J. W., Hanson, W. E., Clark Plano, V. L., Morales, A. (2007). Qualitative research designs: Selection and implementation. *Counseling Psychologist*, 35(2), 236-264. <https://doi.org/10.1177/0011000006287390>.

- Çağlar, A. (2001). *21.Yüzyılda Okulun değişen rolü ve yeni eğilimlere ilişkin iyimser bazı öngörüler*. İstanbul: Serdar Yayıncılık.
- Çelikkaya, T. (2013). Ortaokulda doğrudan kazandırılacak değerlerin vatandaşlık ve demokrasi eğitimi kitabına yansıma düzeyleri. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(8).
- Çiftçi, A. S. (2015). *İlkokul öğretmenlerinin sınıf yönetim tarzları ve demokratik değerlere ilişkin görüşleri arasındaki ilişki*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dewey, J. (1916), *Demokrasi ve eğitim* (Çev: Salih Otaran). İstanbul: Başarı Yayıncılık.
- Duman T., Koç G. (2004). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretim elemanlarının demokratik tutum ve davranışlarına ilişkin görüşleri, *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, 6-9 Temmuz, Malatya.
- Dworkin, A. G., Saha, L. J., Hill, A. N., (2003). Teacher burnout and perceptions of a democratic school environment, *International Education Journal*, 4(2), 108-120.
- Elkatmış, M. (2013). 1998 vatandaşlık ve insan hakları eğitimi programı ile 2010 vatandaşlık ve demokrasi eğitimi programlarının karşılaştırılması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (3), 59-74.
- Fidan, N. (1998). *Eğitime giriş*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Gedik, N. (2016). Olgubilim (Fenomoloji). M. Y. Özden ve L. Durdu (Editörler), *Eğitimde üretim tabanlı çalışmalar için nitel araştırma yöntemleri* (37-47). Ankara: AnıYayıncılık.
- Hotaman, D. (2010). Demokratik eğitim: Demokratik bir eğitim programı. *Kuramsal Eğitimbilim*, 3 (1), 29-42.
- Kaldırım, E. (2005). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin demokrasi algıları, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 143-162.
- Karakütük, K. (2001). *Demokratik ve laik eğitim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karatekin, K., Elvan, Ö. (2016). 8. Sınıf öğrencilerinin demokrasi kavramına ilişkin bilişsel yapıları, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 1405-1431.
- Karatekin, K., Kuş, Z., Sönmez, Ö. F. (2010). İlköğretim öğrencilerinin demokrasi algıları. *e-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*, 5 (4), doi:1C0215, 1498-1512.
- Karpat, K.H. (2017). *Türk Demokrasi Tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kondu, Z. , Sakar, T. (2013). Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersi niçin verilir?, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3, 49-60.
- Kuş, Z., Çetin, T. (2012). İlköğretim öğrencilerinin demokratik ülke algısı. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 2(1), 1-29.
- Kuş, Z., Sönmez, Ö.F., Karatekin, K. (5-7 Mayıs, 2011). Okulda yaşam biçimi olarak demokrasi eğitimi, 10. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Cilt I Cumhuriyet Üniversitesi-Sivas. 607-612.
- Lansdown, G., Jimerson, S.R., Shahroozi, R. (2014). Children's rights and school psychology: Children's right to participation. *Journal of School Psychology*, 1, 3-12.
- Lenzi, M., Vieno, A., Sharkey, J., Mayworm, A., Scacchi, L., Pastore, M., Santinello, M. (2014). How school can teach civic engagement besides civic education: the role of democratic school climate. *American Journal of Community Psychology*, 54, 251-261. <http://doi.org/10.1007/s10464-014-9669-8>.

- Doğanay, A. (2008). What does democracy mean to 14-year-old Turkish children? A comparison with results of the 1999 IEA Civic Education Study. *Research Papers in Education*, 25(1), 51-71.
- Maboçoğlu, M. (1999). Demokrasi eğitimi nasıl olmalıdır? *Eğitim ve Bilim*, 23(111).
- Miles, M. B., Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Okutan, M. (2010). Türk Eğitim Sistemi'nde demokrasi eğitimi. *Uluslararası İnsani Bilimler Dergisi*. 7 (1), 938-946.
- Parker W. C., (2003). *Teaching democracy*. New York: Teachers College Press.
- Sadık, F., Sarı, M. (2012). Çocuk ve demokrasi: İlköğretim öğrencilerinin demokrasi algılarının metaforlar aracılığıyla incelenmesi. *Uluslararası Cumhuriyet Eğitim Dergisi*, 1(1), 48-62.
- Samancı, O. (2010). Democracy education in elementary schools. *The Social Studies*, 101, 30-33.
- Sarı, M., Sadık, F. (2011). Öğretmen adaylarının demokrasi algıları (Çukurova Üniversitesi örneği). *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 67-82.
- Şişman, M. (2016), *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Şişman, M., Güleş, H., Dönmez, A. (2010). Demokratik bir okul kültürü için yeterlilikler çerçevesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 167-182.
- Trafford, B. (2008). Democratic schools: Towards a definition. In J. Arthur, I. Davies, & C. Hahn (Eds.), *The Sage handbook of education for citizenship and democracy* (pp. 410-423). London: Sage.
- Wallin, D. (2003). Student leadership and democratic schools: A case study. *NASSP Bulletin* 87(636), 55-78. doi:10.1177/019263650308763606.
- Yağcı, E. (1998). Demokrasi ve eğitim, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim ve Bilim Dergisi*, 22, 15-22.
- Yeşil, R. (2004). İnsan hakları ve demokrasi eğitiminde yöntem, *G.Ü. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5, 35-41.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.